

La Junta de Museus de Catalunya: entre la realitat i la utopia

ANDREA GARCIA SASTRE
Museòloga

1

1. Antic Museu d'Art i Arqueologia de Barcelona. AHCB-AF. Fotografia: J. Branguli

Si bien la reflexión sobre la Junta de Museos de Catalunya (JMC) había de basarse en el período comprendido entre los años 1990 y 2004, he creído que no sería lógico ni justo olvidarse del primer intento de recuperación de la JMC como organismo que se considera fundamental para el futuro de la política museística y patrimonial de nuestra tierra. Por tal motivo, quisiera recordar parte del camino emprendido por la Generalitat de Catalunya para mejorar la situación de los museos catalanes.

En síntesis, a pesar del esfuerzo de estos últimos tiempos, la Junta de Museos de Catalunya no ha podido incidir lo suficiente de manera racional, coherente y efectiva en la política museística y patrimonial catalana. Esta acción debería favorecer el despliegue total de la Ley y permitir avanzar para entrever posibles modificaciones y/o adaptaciones legislativas que permitieran atender las necesidades propias del siglo XXI.

Although this reflection on the Junta de Museus de Catalunya – JMC (Museums Board of Catalonia) should only have dealt with the period between 1990 and 2004, I felt it would not be logical just to ignore earlier attempts at the restitution of the JMC as a body which we feel is crucial for the future of the museum and heritage policy of our land. This is why I would like to go back over part

Si bé la reflexió sobre la Junta de Museus de Catalunya (JMC) havia de fonamentar-se en el període comprès entre els anys 1990 i 2004, he cregut que no seria lògic ni just oblidar-se del primer intent de recuperació de la JMC com a organisme que hom entén cabdal per l'esdevenir de la política museística i patrimonial de la nostra terra. Per aquest motiu, voldria recordar part del camí emprès per la Generalitat de Catalunya per millorar la situació dels museus catalans, una labor que amb els anys puc veure amb menys passió professional i política i amb més claredat sociocultural i humana.

PRIMERS INTENTS DE RECREACIÓ DE LA JUNTA DE MUSEUS DE CATALUNYA

Tot just després de l'arribada de la democràcia a tot l'Estat, el que llavors era conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació, Max Cahner (8.5.1980), creava, per una banda, el Servei d'Arxius i de Museus dins la Direcció General de Patrimoni Cultural i, per l'altra, la Comissió Assessora del Servei de Museus, formada per persones vinculades a la matèria (DOGC, Decret 201/1980 de 17 d'octubre). De fet, el que es proposava el nou conseller era posar en pràctica moltes de les antigues reivindicacions del col·lectiu de professionals que formaven l'Assemblea de Treballadors de Museus de Catalunya (ATMC). Tant era així que, fins i tot Josep Guitart, aleshores nomenat director general de Patrimoni Cultural, fou elegit d'entre la terna de professionals presentats per l'ATMC a la Generalitat de Catalunya, que es componia d'uns col·legues que havien estat escollits

of the ground already covered by the Generalitat de Catalunya in improving the situation of Catalan museums.

Briefly, in spite of recent efforts, the JMC has not been able to exercise a sufficiently rational, coherent or effective influence on the nation's museum and heritage policy. This would have favoured the full deployment of the act, and let us advance towards possible modifications and/or amendments to the act, in preparation for the demands of the twenty-first century.

pels assistents a l'Assemblea de l'entitat a Tarragona (Garcia, 2004). Tan sols uns mesos després, la Conselleria formulava la reestructuració de la Junta de Museus de Catalunya, (DOGC, Decret 190/1981 de 3 de juliol). En el preàmbul del decret és on s'elogia per primera vegada i, possiblement, més que mai, la labor efectuada per la Junta de Museus de Barcelona (1907) i les seves dues administracions promotores: la Diputació Provincial de Barcelona i l'Ajuntament de la mateixa ciutat, tot recordant la intervenció de la Generalitat republicana per estendre el model de l'antiga Junta i el seu radi d'acció a tot Catalunya. També es comenta tímidament com la pèrdua de les llibertats, durant el període de la dictadura del general Franco, van fer retornar la Junta als límits de Barcelona passant a ser un organisme únicament assessor que perdia la seva incidència real sobre els museus del territori català. La nova proposta formulava la creació d'un Alt Patronat (art. tercer) i designava una Ponència que s'encarregaria de la redacció dels seus Estatuts (art. quart). No sembla però que aquest primer intent fos del gust de tots els partits polítics i dels seus representats que directament o indirectament participaven en el si de les administracions públiques citades. Com que aquests càrrecs polítics havien de formar part tant de l'Alt Patronat com de la Ponència esmentada, es va deixar el decret adormit i hom proposà que la nova JMC fos tema per incloure en la futura Llei de museus.

Un any després, el mateix conseller faria possible la creació de la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya vinculada a la Direcció General del Patrimoni Artístic. La Xarxa, segons el preàmbul del decret, havia de ser: *capaç de proporcionar una unitat de criteris d'organització i coordinació d'actuacions i l'aportació dels serveis complementaris que garanteixin que tots els museus integrats podran oferir al públic... la prestació d'un servei cultural homogeni i eficaç, que, al mateix temps, asseguri una base per a la formació i gestió dels «Museus Nacionals» amb els quals hi haurà una reciprocitat de serveis* (DOGC, Decret 222/1982 de 12 de juliol). Sens dubte la Xarxa fou una idea que, encara que amb dificultats d'implementació, és recordada amb veritable enyor per gairebé el conjunt de museòlegs catalans.

La tasca d'aquest equip finalitzà amb la redacció del primer Projecte de llei de museus, que arribà al Parlament (29.6.1983) per la seva aprovació sense haver passat pel sedàs de la Comissió Assessora del Servei de Museus, fet que va provocar la dimissió d'una bona part dels seus membres. Aquesta incidència, juntament amb les pressions polítiques que veien en el projecte de Llei un arma d'apropiació dels museus per part de la Generalitat, a més de l'acció dels mitjans de comunicació, va comportar l'aturada del document i la posterior retirada del text del Parlament. D'aquella proposta, que va marcar les línies principals de la futura política museística a Catalunya, pel que fa a la creació dels museus nacionals, voldríem recordar la valoració que en feia la nostra estimada Irene

Peypoch quan escrivia comentant el projecte de llei: *es tractava d'una proposta marcadament expropiatòria i centrípeta que semblava creada en benefici de tres o quatre museus* (Peypoch, a: DDAA Dossier... p. 9), ja que és una afirmació que esdevindria força premonitòria si tenim present l'efecte que ha causat la implementació de l'aprovada Llei de museus (1990) sobre el conjunt de museus de Catalunya.

Però per continuar amb el tema principal que ens ocupa, cal considerar com quedava definida la JMC a la citada proposta de llei atès que en el seu capítol novè, article 35, ens diu: *Es crea la Junta... amb la finalitat de dur a terme la coordinació superior entre els diversos museus nacionals i amb la Xarxa Comarcal. Per afegir que la Junta: és un organisme assessor, integrat per membres tècnics procedents dels mateixos museus nacionals i de la Xarxa de Museus Locals, així com per persones de solvència reconeguda que poden ser-ho en raó de llur experiència professional.* L'article acaba: *Les funcions i competències de la JMC, així com la seva organització i forma de nomenament, seran objecte de reglament propi.* (Projecte de Llei... a: DDAA, Dossier... p. 23). Està clar que, en aquest text, en cap moment es parla de la labor de la Junta de Museus de Barcelona, ni es concreta la forma d'organització d'aquest organisme, atès que ambdós temes ja figuraven en el decret anterior; però aquest fet es va viure gairebé com un oblit imperdonable.

LA JUNTA DE MUSEUS EN EL SEGON ESBORRANY DE LLEI

Poc després seria el conseller Joan Rigol (18.6.1984) l'encarregat d'encarrilar de nou el tema cultural. Amb aquesta voluntat ben aviat proposà, per Catalunya, el Pacte Cultural (signat 14.10.1984) com a instrument que podia millorar les relacions interinstitucionals una mica tenses, per no dir força malmeses, en l'etapa anterior. Tot i la seva voluntat negociadora, aquesta eina no va servir per apaivagar els ànims de les administracions i crear un escenari apropiat per facilitar, també, encara que fos indirectament, la descongelació del Projecte de Llei de museus del seu antecessor. A més, el conseller va restar poc temps en aquest càrrec i va deixar per al seu successor, Joaquim Ferrer (19.12.1985), la readaptació de la llei de museus. Cal recordar que el període comprès entre els anys 1985 i 1986 va significar una atenció especial de l'Estat espanyol vers el patrimoni i els museus en promulgar un cos legislatiu destinat a vetllar per aquests temes¹. Tot i l'esforç esmerçat del nou conseller, com veurem, no va poder arribar a veure aprovada la llei de museus durant el seu mandat.

Segon esborrany de Llei de museus

El conegut com a segon projecte de llei de museus, que si bé va redactar-se l'any 1987 va ser presentat l'any següent (7.3.1988), en el capítol V

---

¹ Entre aquestes dates l'Estat espanyol aprova lleis que indirectament influïren en la dinàmica museística i patrimonial de Catalunya: Llei 16/1985, de 25 de juny, del patrimoni històric espanyol (BOE núm. 155, de 29.6.1985); Reial decret 111/1986, de 10 de gener, de desplegament parcial de la Llei 16/1985, del patrimoni històric espanyol (BOE núm. 24, de 28.1.1986) i el Reial decret 620/1987, de 10 d'abril, pel qual s'aprova el Reglament de museus de titularitat estatal i del Sistema Espanyol de Museus (BOE, núm. 114, de 13.5.1987) a DDAA, Dossier... p. 45; 174 i 214 respectivament. Un altre cas, fora dels territoris analitzats, seria la participació del Consell Comarcal de la Terra Alta en el Comebe, Consorci per a la Museïtzació dels Espais de la Batalla de l'Ebre.

2. Antic Museu d'Art i Arqueologia de Barcelona. AHCBA-AF. Fotografia: J. Branguli

article 35, quan parla de la JMC diu: *La Junta és l'organisme assessor i consultiu de l'organització museística de Catalunya. Li corresponen, principalment, les funcions següents: Emetre informes...assessorar la política museística i de béns culturals mobles de la Generalitat. Actuar a Catalunya com una de les institucions consultives... Assessorar els patronats dels museus nacionals i de la Xarxa de Museus Comarcals...Proposar...iniciatives per difondre entre els ciutadans l'estima als museus catalans...* De fet és un text contradictori ja que, per una banda enuncia les seves funcions i, per l'altra, en el seu article 37, concreta que: *Les funcions i les competències...i també la seva composició, organització formes de nomena-*

ment, funcionament i finançament són objecte de Decret de Govern. (BOPC, 1988 a: DDAA, Dossier... p.46-47). Aquest nou text mai va ser aprovat i sí molt reprovat pels diferents partits polítics que varen presentar un nombre molt alt d'esmenes al projecte (BOPC, 1988 a: DDAA, Dossier... p. 47-67). D'entre les persones que van deixar patent la seva opinió crítica en els diaris de la ciutat cal citar, per la seva implicació en càrrecs polítics: Pep Subirós, Maria Aurèlia Capmany, Jaume Sobrequés i, indirectament, Ferran Mascarell. (DDAA, Dossier... p. 71-81).

Dos aspectes d'aquest document són prou significatius per entendre millor l'esdevenir dels museus catalans; per un costat, la proposta d'extinció de la Comissió Assessora del Servei de Museus, que entenem que responia a la necessitat de donar pas a la JMC (disposicions finals. Primera) i, per l'altre, la proposta de creació de tres museus nacionals: el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el Museu d'Art de Catalunya i el Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya (disposicions addicionals. Primera). Per tant, es donava per segur que aquests grans museus nacionals, que hom creia que havien de ser capdavanters de la museística catalana, serien nomenats per llei, sense la implicació directa o indirecta de la Junta, atès que naixien al mateix temps. En definitiva, aquest sistema de funcionament, que implicava l'aprovació i la consolidació de fets consumats marcaria, sense proposar-s'ho, l'esdevenir de la JMC pel que fa al seu paper d'incidència real en la política museològica de Catalunya.

UNA LLARGA ETAPA: LA LLEI DE MUSEUS I DEL PATRIMONI CULTURAL CATALÀ

L'arribada del conseller Juan Guitart (4.7.1988) donarà un nou impuls a la legislació catalana en matèria de cultura i a tot allò que significa la reestructuració de la mateixa àrea pública². En aquest nou context s'inicia la labor efectuada per Eduard Carbonell, el qual deixaria la seva tasca docent

² Les modificacions legislatives d'aquesta etapa afecten: la reestructuració del Departament de Cultura (Decret 233/1988 DOGC de 16.9.1988), la reestructuració de la Direcció General del Patrimoni Cultural; (Decret 289/1990, DOGC de 19.12.1990) i el decret de reestructuració del Servei de Museus (Decret 320/1994, DOGC de 16.12.1994) a: DA. Legislació sobre patrimoni cultural. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona 2004 (segona edició) p. 473, 475 i 476.

per passar a ocupar el càrrec de director general de Patrimoni Cultural³. El resultat d'aquesta etapa fa pensar en l'assoliment, per part dels dos dirigents, d'una forma comuna d'entendre i atendre la política cultural, la labor museística i patrimonial de Catalunya. Potser com a fruit de l'anàlisi de les etapes anteriors es proposen esmerçar esforços per millorar la dinàmica relacional i, en certa manera, obrir-se al debat. Tot s'encamina per intentar aconseguir el consens polític abans de l'aprovació del nou esborrany de Llei de museus. De tota manera, les crítiques són fortes i es deixen sentir als mitjans de comunicació de tot Catalunya ja que, al costat d'una classificació dels museus del país; els ja anunciats museus nacionals, les seccions dels nacionals, els d'interès nacional, els comarcals, locals i monogràfics, és derogada la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya (DOGC, 1990 a: DDAA, Legislació... 1995, p. 87). Segons un notable membre de la Junta i director d'un museu local, la llei: *estableix una normativa i un sistema que organitza els museus del país d'una forma més jeràrquica que la proposta anterior, posant al cim de la piràmide del sistema, els museus nacionals; i deixant la resta de museus en el marc d'una certa indefinició.* (Sagués, 1995).

La Junta de Museus de Catalunya a la Llei de museus

Si analitzem el paper de la Junta en la presentació de la Llei de museus, es diu que té com a objectius: *la coordinació superior entre els diversos museus del país i la fixació de les prioritats que siguin necessàries* (DOGC, 1990 a: DDAA, Legislació...1995, p. 74) i dins de les seves funcions es concreta que: *La Junta...representa la voluntat de col·laboració i participació institucional en la gestió dels museus de Catalunya.* (Títol 5, Art. 39, p. 83). Pel que fa a les competències, assignades per llei a la Comissió Executiva de la Junta, destaquen les que fan referència a la seva labor vers els museus nacionals, la declaració de seccions dels nacionals i el seguiment de l'activitat museística i patrimonial a Catalunya. Aquesta responsabilitat es fa evident quan diu: *tots els museus d'administració pública de Catalunya han de col·laborar amb els museus nacionals, d'acord amb el que dicti la Junta de Museus* (art 18)... En el cas de la creació de nous espais, de remodelacions o de realització d'activitats especials que comportin el vistiplau de la Junta...les administracions implicades han d'assumir el compromís de dotar el museu de nous recursos...(art. 20, 4) i, a més, correspon a la Junta *valorar anyalment l'actuació del conjunt d'administracions de Catalunya* (art.42 g, i). No ens han d'estranyar, doncs, les tensions en el si dels òrgans de direcció política de les administracions provincials i locals més afectades i, fins i tot, una certa resistència en la presentació dels programes anuals dels museus nacionals. Consultades les memòries de la Junta, no es destaca la labor museística de les administracions potser perquè, a poc a poc, van perdent el seu paper directiu i/o gestor dels nostres museus públics. El comentari que subscriu un col·lec-

---

³ Val a dir que la tasca desenvolupada per ambdues persones els va conduir a seguir, en certa manera, un futur camí de coincidència en la respectiva implicació en l'organització del naixent MNAC. Eduard Carbonell alternaria la seva funció de director de Patrimoni amb la de responsable del MNAC (22.6.1994) per, més tard, rebre el nomenament de director del MNAC (Decret 27/1994 de 19 d'octubre). Poc després tornarien a coincidir en ser nomenat Joan Guitart president del Patronat del MNAC (10.1.1996).

tiu de professionals de tot Catalunya reunits a Barcelona ens diu: *la devolució del concepte de Junta de Museus... (que) ha passat a ser un òrgan d'intervenció en els museus (Diari de Barcelona, 1990 a: DDAA, Dossier... p. 114)*. Aquest sentir manifestat pel col·lectiu de professionals sembla que ha estat una de les causes fonamentals de la manca d'incidència positiva de la JMC en la vida dels museus catalans. Molts museus del territori han vist en la Junta un òrgan fiscalitzador més que no pas de suport,, i s'han mostrat recelosos del paper que el govern semblava atorgar-li.

Naturalesa, composició i formes de treball de la Junta

Quan es parla de la seva naturalesa es concreta que: *La Junta actua amb plena independència en l'exercici de les seves funcions (DOGC, 1990 a: DDAA, Legislació...1995. p. 83)*. La composició de la Junta era un altre factor que, d'antuvi, preocupava el col·lectiu de professionals ja citats, atès que: *hauria de ser tan professional com sigui possible i evitar al màxim el seu anquilosament, burocratització i politització, fruit d'un sistema d'elecció massa rigid i poc representatiu de la realitat museística (Diari de Barcelona, 1990 a: DDAA, Dossier... p. 103)*. De fet, en un i altre cas, no anaven gaire desencaminats, si veiem coincidències en les responsabilitats d'una part molt significativa del seu nucli directiu que fan trontollar l'anunciada independència d'aquest organisme, com per exemple: el president de la Generalitat és el president del Ple de la JMC i en són vicepresidents el conseller de Cultura, un representant del Parlament i l'alcalde de Barcelona, sense oblidar que el president de la Comissió Executiva és el director general del Patrimoni Cultural i que aquest té vot de qualitat en cas d'empat en una votació. Amb aquest punt de partida es fa difícil el debat de temes delicats i, fins i tot, arribar a acords convenients per a la dinàmica museística i patrimonial de Catalunya que puguin esdevenir contraposats a la política cultural del govern. Per tant, sembla difícil, o com a mínim d'antuvi frustrant, complir l'enunciat de la Llei que atorga a la JMC la tasca de: *proposar a la Generalitat els criteris d'actuació en els diferents camps museístics (títol 5, art. 42 g.)*.

És força visible que la línia d'actuació de la nova conselleria polititzaria la cultura museística del país, fet que es fa encara més evident en veure la representativitat institucional dels onze vocals de la Comissió Executiva de la Junta de Museus, ja que tot i que la Llei de museus reconeix que han de ser: tècnics de reconegut prestigi (títol 5, art. 40, 3) encara avui no disposem de cap representant oficial de l'Associació de Museòlegs de Catalunya.

Val a dir que la composició de la Junta és hereva de les modificacions legislatives viscudes a Catalunya en aquesta etapa⁴, quan tractaven de temes que afecten la delegació de competències en matèria de cultura a

---

⁴ Sobre aquest tema vegeu els enunciat que afecten a la política territorial; DOGC Núm. 1194, de 15.9.1989. Decret 208/1989; DOGC Núm. 1546, de 24.1.1992; Decret 289/1991; DOGC Núm. 1666, de 6.11.1992, Decret 239/1992; DOGC Núm. 1829, de 3.12.1993. Decret 289/1993; DOGC Núm. 1895, de 11.5.1994. Decret 101/1994 i l'enunciat que afecta a la relació Generalitat i Església DOGC Núm. 1568, de 3.3.1992. RESOLUCIÓ de 18 de febrer de 1992;

les comarques i, de forma indirecta o indirecta, als museus. Després de la publicació de la Llei de museus, es promulguen dos nous decrets per establir les noves formes de compromís en la política museística i de gestió dels museus comarcals, municipals i els que, fins aquell moment, eren gestionats per les diputacions provincials. És a dir, es concreta el compliment a la disposició addicional sisena de la Llei de museus, i la de gestió desconcertada d'aquests centres. D'aquesta manera, la composició funcional de la JMC esdevé una eina que té més força democràtica i política a través dels membres delegats per la Federació de Municipis de Catalunya, l'Associació Catalana de Municipis i la participació de l'Església. Aquesta, que està present al Ple i a la Comissió Executiva a través dels representats de la Conferència Episcopal Tarraconense, serà clau, sobretot, en els moments de classificació dels museus d'interès nacional i en la dotació de recursos per a la remodelació dels «seus» museus, dels quals tenim mostres recents.

Per llei, la Junta disposa de dos instruments que configuren la seva forma de treball i assegurin la seva activitat: el Ple i la Comissió Executiva. La primera es reuneix anyalment mentre que la Comissió ho fa seguint la seva pròpia dinàmica. Aquesta activitat respon al nombre de comissions de treball o d'estudi aprovades i/o dictades pel Ple i a l'elaboració de dictàmens específics, sense oblidar les reunions i/o visites amb els museus de Catalunya i l'elaboració de la memòria anual. Algunes vegades s'ha pogut demanar l'opinió d'altres sectors i/o encarregar estudis concrets que poden complementar la labor de la Junta o bé esbrinar punts amb cert litigi. Per a la tasca de secretaria i administració, s'ha comptat amb els funcionaris del Servei de Museus ja que no disposa de personal propi.

Fent una breu revisió del treball elaborat per les comissions de la Junta veiem que prenen més força les denominades d'estudi. De les comissions d'estudi destaquen aquelles que fan referència a la futura classificació dels museus de Catalunya atès que: *li correspon al Govern, a proposta de la Junta de Museus, la declaració que un museu, o una part d'un museu, és secció d'un museu nacional* (secció 2, art. 23). De tota manera: *La iniciativa de la declaració pot procedir del Departament de Cultura, de la Junta de Museus o del titular del museu* (art. 26). Per aquests motius la Junta, des del seu inici, crea una comissió que tingui com a principal tasca la d'estudiar les futures propostes de classificació museística. En aquest sentit comença a funcionar la: *Comissió d'estudi de la declaració de museus d'interès nacional i seccions de museus nacionals* (Memòria...1992-93, p. 35-42); *la Comissió d'estudi per definir i analitzar els museus d'interès nacional i les seccions de museus nacional* (Memòria...1993-94, p. 67). Aquesta comissió ben aviat va optar pel costum de visitar els museus de Catalunya que podien ser catalogats de seccions d'un nacional o bé podien passar a ser d'interès nacional. Entre les comissions destaca la que

tingué cura d'elaborar l'estudi i posterior redacció del document de petició al govern de la creació del Museu Nacional d'Història Natural o *Proposta de creació del Museu Nacional d'Història Natural de Catalunya* (Memòria...1996, p. 26) que encara avui és inexistent i força reclamat, però que no arriba a ser demanat amb la mateixa insistència que el futur Museu Nacional d'Etnologia. Una altra tasca important de la Comissió Executiva, però que de moment no ha tingut l'èxit desitjat, ha estat el debat sobre els límits temporals que han de respectar el projectes museològics i museogràfics de museus tan significatius per al país com: el Museu Arqueològic de Catalunya, el Museu Nacional d'Art de Catalunya o el Museu d'Art Contemporani de Barcelona. Una altra tasca del conjunt de la Junta seria l'aprovació dels plans anuals d'actuació dels museus nacionals i del Museu Arqueològic de Tarragona, documents reclamats amb força insistència davant la resistència passiva de determinats museus.

També cal reconèixer l'esforç esmerçat per aquells membres de la Junta que han estudiat temes que afecten el patrimoni moble i immoble a Catalunya. Aquests vocals han hagut de pronunciar-se davant la possible viabilitat d'un determinat trasllat i/o préstec temporal de patrimoni, vetllar pel reclam de patrimoni entre institucions, o bé per la declaració de béns patrimonials. La comissió encarregada de la proposta de reordenació del patrimoni museístic es marcava, entre altres fites, mantenir la integritat de les col·leccions ja formades i recuperar béns dispersos per qualsevol motiu, sense que, en cap cas, la reordenació dels fons afectés la propietat dels béns. La Junta adquireix un pes força important pel que fa als tràmits d'aprovació de sortida dels béns culturals i/o als trasllats cautelars dels fons d'un museu (art, 17). De tota manera, l'any 1996, la Junta elabora el document *Informe en relació al règim jurídic aplicable a la cessió d'obres d'art a museus* (Memòria...1996, p. 91) i proposa la modificació de l'article 9 de la Llei de museus per tal d'obtenir un major control de les sortides d'objectes dels museus nacionals i d'interès nacional.

Un altre tema que voldrà conèixer la Junta i que està marcat en el programa de treball per al curs 1993-1994 és la política museològica aplicada a Catalunya, tema que coincideix amb l'inici del Registre de Museus i que, al meu entendre, no ha generat els informes mínims necessaris.

Sobre el personal de museus

En el camp dels recursos humans, la Llei ens diu que: *els museus han de disposar del personal qualificat necessari per a la seva protecció d'acord amb les seves instal·lacions i la vàlua dels fons.* (DOGC, Decret 35/1992 de 26.2.1992, art 3, 3.1 a: Legislació...2004, p. 167). El tema de la qualificació professional dels treballadors de museus serà motiu de debat intern per arribar a redactar el primer esborrany sobre les *Condicions del perso-*

3. Antic Museu d'Història i Arts decoratives.
Barcelona. AHCB-AF

nal dels museus de Catalunya (Memòria...1992/1993). Dos anys després es forma una comissió d'estudi per avaluar les necessitats de formació del personal de museus. És curiós veure com durant aquesta mateixa etapa, des de la Conselleria de Cultura, s'anul·len dues eines fonamentals per a la formació dels museòlegs catalans, com havien estat l'Escola Catalana de Museologia i la revista *De Museus. Quaderns de museologia i museografia*, editada pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. A partir d'aleshores, la formació en museologia i museografia va passar a engrossir l'elevada xifra de cursos de postgrau i màsters organitzats per les distintes universitats catalanes sense que, fins al moment, es reconegui una formació específica capaç de combinar teoria i pràctica. Pel que fa a la publicació periòdica, s'ha hagut d'esperar a la publicació de *Mnemòsine. Revista Catalana de Museologia* (2004), que ha vist la llum per l'interès de l'Associació de Museòlegs de Catalunya, l'impuls inestimable de la direcció del Museu d'Història de Catalunya i l'entesa a la qual s'ha arribat amb l'actual Conselleria de Cultura.

Temps de crisi

Paral·lelament a la tasca desenvolupada per la Junta, hi ha esdeveniments en la política museològica catalana que passen sense que la institució encarregada de la coordinació superior de museus dels país se n'assabenti i pugui implicar-s'hi directament i efectiva. Així, trobem que un dels temes a debat de la Comissió Executiva va ser la proposta de tancament del Museu Clarà, que va significar un fort rebuig de l'opinió pública. En aquest afer la Junta, si bé considerava que la creació de museus monogràfics havia de ser restrictiva, no va restar importància al centre amena-

çat i va saber reaccionar davant la imminent clausura i trasllat dels seus fons patrimonials i documentals. De fet, no va tenir prou força per evitar-ne el tancament, però com a mínim la seva veu fou escoltada i aplicades les seves observacions quant a l'absorció del patrimoni artístic i documental en altres museus. (*Dictamen...Museu Clarà*, 8.6.1993. a: Memòria... desembre 1992 –octubre 1993, p. 77 79)

Un altre fet de marcada significació va ser la creació del Museu d'Història de Catalunya, projecte encarregat pel Govern de la Generalitat a la senyora Carme Laura Gil, sense la intervenció de la Conselleria de Cultura i del seu Servei de Museus, i totalment d'esquena a qualsevol col·lectiu de museòlegs i, com es lògic, si seguim els passos que van guiar l'encàrrec, sense el vistiplau, com a mínim, de la Junta de Museus de Catalunya. Aquest afer va enrarir molt el món museístic de Catalunya que veia néixer un nou museu, sense fons patrimonials propis, definit per la seva comissària com: *un museu narratiu i didàctic...adreçat a col·lectius escolars i de gent gran, la família i el visitant de fora*. (Memòria...novembre 1993-desembre 1994, p. 84). Com hom pot pensar, es van invertir recursos econòmics per a la creació del nou museu que, a ben segur, s'haurien pogut destinar a millorar la precària situació d'altres museus del territori.

Per altra banda, també creava força preocupacions a la Junta la situació de crisi constant que vivia Museu Nacional d'Art de Catalunya, ja que en pocs anys havia passat per mans de diferents directors i, sens dubte, es ressentia el projecte de remodelació del gran centre museístic. En no poques ocasions trobem la Comissió Executiva reclamant el projecte total del museu, el seu Pla d'actuació anual, o elaborant informes tècnics sobre el MNAC⁵, d'entre els quals ens crida l'atenció l'interès de la Comissió Executiva per esbrinar el contingut de les enunciades sales didàctiques del dit museu nacional. Tot just l'any 1995 s'inaugurava el Museu d'Art Contemporani de Barcelona sense haver-se aclarit del tot la forma d'enllaç de les seves col·leccions amb les del MNAC i, l'any següent, l'Ajuntament de Barcelona preveia la instal·lació de la col·lecció Barbier-Muller al Palau Nadal, mentre el Museu Etnològic vivia i viu en la més plena decadència, potser esperant la creació del Museu Nacional d'Etnologia.

Hi ha quelcom de curiós en la museologia i museografia catalanes dels centres que gestionen o tutel·len les administracions públiques del país. Pel que he pogut observar, cada vegada que hi ha la possibilitat de fer quelcom que pugui establir un corrent d'innovació en el si dels museus catalans, es deixa morir el centre per tot seguit tancar-lo o s'encarrega el projecte a professionals d'altres camps. Només cal pensar en què hauria pogut ser el Museu Clarà reconvertit, activat i en estreta relació amb les facultats de Belles Arts, els museus monogràfics i/o d'autor.... Tenim un altre

---

⁵ Sobre aquest punt vegeu: (Dictamen de la Comissió Executiva sobre l'informe: Segona fase de rehabilitació del Palau Nacional i instal·lació del MNAC, a: Memòria ...desembre 1992 –octubre 1993, p. 50-76); Dictamen referent a diversos aspectes del programa museogràfic, relatiu a art romànic, del Museu d'Art de Catalunya, a: Memòria...novembre 1993- desembre 1994, p. 52-54.

exemple modèlic, el Museu d'Història de Catalunya, projecte encarregat a pedagogs, des de la responsabilitat de la comissària, com a creadors dels guions museològic i museogràfic, sense la més mínima participació del col·lectiu de professionals museòlegs especialitzats en la funció educativa del museu i l'ús didàctic de les col·leccions o, més recentment, la pèrdua de les anunciades sales didàctiques del MNAC, en ser sacrificades per afavorir l'espectacle de l'acumulació patrimonial.

L'any 1996 és força clau per a l'organització de la Junta atès que es produeixen canvis força significatius en el seu si⁶. Però, el que potser és més greu, perquè fa palesa la dèbil incidència de la Junta en afers que esdevenen importants per a la dinàmica museística a Catalunya, és la renúncia del vocal Lluís Monreal (26.7.1994 a 1.10.1996), sense cap tipus de dubte el museòleg català de més experiència i projecció internacional, en veure que la Junta estava en un camí sense sortida, com manifestà a diferents diaris del moment: *La Junta ha quedado al margen de decisiones tan importantes como la creación del Museo de Historia...* (*El País*, 3.10.96, a: Memòria...1996) *No ha podido diseñar una política de museos... se ha limitado a refrendar decisiones ya adoptadas por las administraciones* (Massot, 1996, a: Memòria... 1996). No deixen de cridar-nos l'atenció els comentaris a favor i en contra de les manifestacions de Monreal ja que, mentre els primers no deixen la Junta, però aproven i, fins i tot amplien, els conceptes esbrinats per Monreal, els segons centren la causa en les múltiples ocupacions del dimissionari.

No hem pogut saber fins a quin punt la crítica de Montreal fou efectiva, però el resultat visible seria l'elaboració d'un document on es demanen més competències, encara que l'aplicació d'aquestes comporti la modificació d'alguns punts de la Llei de museus. (*Propostes de desplegament... i Propostes que requereixen...* a: Memòria... 1996, p. 18-20 i 21). En finalitzar l'etapa Guitart encara no s'havien aprovat les esperades reformes.

DE JOAN MARIA PUJALS A JORDI VILAJOANA

Les propostes de desplegament de competències de la Junta, elaborades en l'etapa anterior i aprovades pel seu Ple (29.1.1997), van ser escoltades i aprovades en quasi la seva totalitat (DOGC, Decret 209/1998 de 7 d'agost, a: *Legislació...*2004, p. 547). Només van quedar desestimades aquelles peticions que comportaven més presència de la Junta als patronats dels museus nacionals i el punt que pretenia ampliar la representativitat del vicepresident, assignat pel Parlament, en el si dels diferents òrgans directius, de gestió o tècnics de la Junta. Tampoc es va considerar el document annex a la proposta, que pretenia ampliar la composició de la Junta, per donar pas al món acadèmic i professional, o la petició d'esmena de l'article 9 de la Llei referent a la sortida d'objectes.

---

⁶ Per la vicepresidència, ocupada per Joan Ainaud de Lasarte fins a la seva mort (5.11.1995), estudiós al servei dels museus i del patrimoni català en els difícils temps de la Dictadura, és elegit Frederic-Pau Verrié, home força significatiu en la política catalana i professional de museus. Un altra persona substituïda seria Antoni Ferrer, que en nom de la Federació de Municipis de Catalunya seria un gran defensor dels museus comarcals i locals.

De fet, la reforma serveix per ampliar el treball dels membres de la Junta, aturar la seva acció directa en els museus nacionals i continuar ignorant l'Associació Catalana de Museòlegs, tot i que obre noves expectatives en el camp de les responsabilitats de la Comissió Executiva. Pel que fa als recursos econòmics, sembla que s'amplien i es deixa a mans del Servei de Museus tota la tasca burocràtica, a més de la col·laboració tècnica. És curiós, però, que, una vegada més, es caigui en l'error de la Junta de Museus de Barcelona a no esmerçar suficients recursos econòmics, de personal i fins i tot d'espai propi que li permeti treballar amb l'autonomia desitjada. En general és una etapa força fructífera, en què destaca el compromís de la Junta amb el Museu de Lleida Comarcal i Diocesà a fer-li costat a l'hora de defensar el seu patrimoni i, més tard, el seu projecte museològic i museogràfic. Es concreten, en primera fase, els museus de Catalunya, que passen a ser seccions del MNAC; es dona llum verda a la creació de subcomissions per temes que requereixen una més forta dedicació de la Junta. L'any 1999, la mateixa Comissió Executiva, en el preàmbul de la seva Memòria comenta: *dos fets puntuals, la celebració de les Jornades de Museus a Tortosa i la publicació de la primera monografia* (Memòria... 1999, p. 5). La primera acció, tot i el seu interès, posa una vegada més de manifest l'allunyament de la Junta de l'AMC i, la segona, inicia un camí interromput d'edicions en cooperació cridades a estimular la investigació al nostre país.

Ja en l'etapa del conseller Jordi Vilajoana (29.11.1999) s'apliquen més decididament els compromisos assolits pel desplegament de la llei, sense oblidar-se de la labor ja assentada en l'etapa anterior i, entre altres reptes, destaquen estudis dirigits a cercar altres formes de vertebració entre els museus de Catalunya i els museus nacionals o quins museus són susceptibles de ser declarats d'interès nacional. Però el major èmfasi, en paraules de la Comissió Executiva: *l'han posat en el disseny del Museu d'Història Natural de Catalunya i el Museu d'Etnologia de Catalunya* (Memòria...2000, p. 6). Es comença a sentir l'impacte de la Moció 21/VI del Parlament de Catalunya sobre política museística i també arriba al Parlament, i aquest li dona una sortida força airosa, la tan vindicada normativa sobre el personal tècnic i directiu de museus (DOGC, Decret 232/2001 de 12 de setembre a: Legislació...2004, p. 178). Poc després, el Museu Episcopal de Vic serà declarat primer museu d'interès nacional (Memòria...2001). De l'any 2002 voldria destacar el fet del començament de l'estudi de l'articulació dels museus nacionals amb els museus territorials (Memòria... 2002).

CAMINS DE FUTUR

En definitiva, tot i l'esforç d'aquest darrer temps, la Junta de Museus de Catalunya no ha pogut incidir suficientment de manera racional, coherent i efectiva en la política museística i patrimonial catalana. Aquesta acció

hauria d'afavorir el desplegament total de la Llei i permetre avançar per entreveure possibles modificacions i/o adaptacions legislatives que permetessin atendre les necessitats pròpies del segle XXI.

Caldria, també, facilitar la intervenció de la Junta en la difícil però necessària tasca de racionalitzar els recursos econòmics i tècnics a esmerçar en el territori català. Si això és possible, ben aviat s'oblidaran greuges comparatius força lamentables: com és el cas que al costat de projectes milionaris subsisteixin museus que visquin sota mínims o que hagin d'emprar materials en desús dels grans museus catalans o museus secció dels nacionals que no siguin dotats del mínim necessari per poder dignificar la tasca modèlica que, en no pocs casos, duen a terme.

Un factor de la reforma hauria de contemplar el nivell d'independència de la Junta: ampliar la seva composició i que les persones escollides destaquin més per la seva professionalitat tècnica i científica que pel seu signe polític. En definitiva s'hauria de vetllar perquè la Junta sempre fos un organisme de caire tècnic al servei de Catalunya. I que, més que foragitar els professionals crítics, els impliqués directament en la seva tasca, endegant un major grau de compromís entre tots aquells professionals que s'estimen la professió i els museus.

De les fites marcades per la Comissió Executiva, cal fer una atenció especial a la tasca de potenciar l'estudi sobre l'articulació dels museus nacionals amb els museus territorials a fi d'evitar que un mateix centre pugui passar a dependre, museològicament parlant, de diferents museus nacionals. També seria desitjable acabar d'esbrinar els museus de Catalunya que poden acollir-se a la classificació de museu d'interès nacional⁷ i veure el lloc que ocupen, en la Xarxa de Museus de Catalunya, aquells centres que de moment no estan classificats. També ens cal decididament avançar en la creació dels dos nous museus nacionals que haurien de permetre la utilització de la millor arquitectura, al servei de la museologia i la museografia, per deixar patent la manera catalana de fer i actuar en el camp dels museus i del patrimoni.

Un altre factor important, i que requeriria un estudi seriós sobre el territori, seria observar les distintes tendències patents en les programacions dels museus i centres afins, així com la seva dotació de recursos humans i materials. D'entre les moltes utilitats d'aquesta recerca destaca la necessitat de vetllar per la qualitat davant de la quantitat i, en definitiva, evitar caure de ple en la comercialització del patrimoni i del fet cultural. Aquesta reflexió em porta a entreveure la necessitat que la Junta estigui representada al Consell de les Arts per avançar també en el difícil camí de destacar els valors del patrimoni immaterial. També fóra del tot necessari fomentar les relacions institucionals entre els centres i els seus pro-

Bibliografia

Comissió Executiva de la Junta de Museus de Catalunya. *Memòria de la Gestió Museística presentada per la Comissió Executiva al Ple de la Junta de Museus de Catalunya*, desembre 1992 –octubre 1993; novembre 1993–desembre 1994; 1995; 1996; 1997; 1998; 1999; 2000; 2001; 2002 i 2003.

DA. *Dossier de Patrimoni Cultural*. Monogràfic núm. 5, juny 1991. Diputació de Barcelona. Serveis de Cultura. Barcelona, juny 1991.

DA. *Legislació sobre patrimoni cultural*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona 1995.

DA. *Legislació sobre patrimoni cultural*. Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, Barcelona 2004 (segona edició).

Diari de Barcelona, *Els tècnics dels museus rebutgen la llei que prepara la Generalitat*, 24.1.1990, p. 22.

DOGC Núm. 91. 5 novembre 1980, p. 1408. DECRET 201/1980 de 17 d'octubre, creant els Serveis d'Arxius i de Museus, dins la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació.

DOGC Núm. 147. 31 juliol 1981, p. 828. DECRET 190/1981 de 3 de juliol, de reestructuració de la Junta de Museus de Catalunya.

---

⁷ En el moment d'acabar aquest article la premsa notifica als seus lectors que la Junta de Museus ha aprovat la qualificació de museus d'interès nacionals als següents centres: Macba, Picasso i Fundació Miró, encara que posa condicions al museu d'art contemporani.

Bibliografia

DOGC. Núm. 248 de 11 agost 1982, p. 1848-1849. DECRET 222/1982, de 12 de juliol, de creació de la Xarxa de Museus Comarcals de Catalunya.

GARCIA, Andrea, A. *Etapas per a la història dels museus de Catalunya. De l'ATMC a l'AMC a DA Mnemòsine*. Revista Catalana de Museologia, Núm. 1, Barcelona, 2004.

SAGUÉS, Ramon. Consideracions sobre l'aplicació de la Llei de Museus i els seus efectes en la gestió del patrimoni local. Girona, 19 i 29. 10.1995. Universitat de Girona.

fessionals, i ampliar el ventall de relacions i actuacions més enllà de les nostres fronteres. En definitiva, obrir-se a la societat plural i del coneixement pròpia del segle XXI.

No voldria acabar sense retre un homenatge a les persones que han dedicat una bona part de la seva vida, temps, salut, saber i imaginació a fer de la Junta de Museus de Catalunya quelcom útil per al nostre país.